

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

نشست تخصصی منبع شناسی

حقوق خصوصی

غلامرضا یزدانی

مدرسه علمیه عالی نواب

فهرست مطالب

نشست تخصصی منبع شناسی حقوق خصوصی.....ب

مقدمه	۵
معرفی منابع حقوق مدنی	۱۰
مدنی ۱	۱۱
مدنی ۲	۱۱
مدنی ۳	۱۲
مدنی ۴	۱۲
مدنی ۵	۱۴
مدنی ۶	۱۴
مدنی ۷	۱۴
مدنی ۸	۱۴
برخی از مهم‌ترین کتب حقوقی	۱۵
منبع شناسی حقوق تجارت	۱۸
تجارت ۱	۱۹
تجارت ۲ (شرکت های تجاری)	۲۰
تجارت ۳ (اسناد تجاری)	۲۰
تجارت ۴ (ورشکستگی)	۲۰
منبع شناسی آیین دادرسی مدنی	۲۲

مقدمه

نکته اول: حوزه هایی که حقوق خصوصی آنها را پوشش می‌دهد بسیار زیاد است از آیین دادرسی مدنی، حقوق مدنی، حقوق تجارت، حقوق حسبی، حقوق بانکی، حقوق بیمه، حقوق اقتصادی حقوق مالی و همه بحث های اضافی که امروزه مطرح شده است، زیر شاخه حقوق خصوصی است.

نکته دوم: در یک جلسه نمی‌توان همه منابع این زیر شاخه ها را بررسی کرد و البته ضروری هم نیست به همه بپردازیم.

من نظرم این بود که سه گرایش اصلی حقوق خصوصی یعنی حقوق مدنی حقوق تجارت و آیین دادرسی مدنی را بررسی کرد.

نکته سوم: با توجه به ترکیب جلسه که عمدا دانشجویان دوره کارشناسی هستند به ویژه عزیزانی که تازه وارد عرصه شده اند، به نظرم رسید که منابع هر یک از زیر شاخه ها را جدا جدا بحث کنیم.

در تجارت ها و آیین دادرسی ها نیز به همین ترتیب عمل شود. قبل از این بحث بهتر است معرفی کلی نسبت به معرفی متخصصین هر رشته داشته باشیم:

معمولا نویسندگان دو نوع کتاب مینویسند با دو هدف:

۱. کتب آزمونی: برخی از اساتید تلاش-شان این است که مخاطب را برای آزمون های حقوقی و عمدتاً تستی آماده کنند.
مثل:

- دکتر محمد مهدی توکلی:

مزیت: مطالب را دسته بندی شده در اختیار قرار می دهند. خواندن کتاب از این منبع خیلی مفید است زیرا چارچوب مباحث را آموزش میدهند. ضعف ها: برخی از بحث ها را رها می کنند و به آن نمی پردازند همچنین بعضی از بحث ها را اشتباه ارائه می کنند زیرا هدف شان این است که حرف قانون گذار را بیان کنند و ممکن است تسامحات قانون گذار را نیز در این مباحث دخیل کنند.

توصیه استاد: در سه سال اول سراغ این کتب نروید بلکه در سال آخر که می خواهید آزمون دهید سراغ این کتب بروید.

۲. کتب استدلالی: برخی دیگر هدف شان این است که قانون و حقوق را به ما آموزش دهند و تحلیل ارائه دهند. کاری ندارند که قانون گذار چه گفته است بلکه بحث حقوقی می کنند و به دنبال اثبات حقیقت اند.

نویسندگان:

- محمد عبود: از فقهای است که جزو تیم نویسندگان قانون مدنی است. کتابش خیلی مختصر است ولی مفید است.

مثلاً ماده ۲۸۲ را وقتی می نوشتند اگر ابهامی وجود داشته است این ابهام را در کتابش تذکر داده است و منظور نویسندگان را بیان کرده است.

- دکتر سیّد حسن امامی: شش جلد قانون مدنی را شرح داد. اولین شرح و ساده ترین شرح همین شرح است و برای مبتدیان بسیار مفید است زیرا ادبیات خوبی دارد و متن را ساده آورده است.

ضعف: کتاب کهنه ای است و برخی از قوانین اصلاح شد و تغییر کرد مثل قانون معادن، حمایت خانواده و بیمه اجباری که مطالب مهمی است و در قانون مدنی نیز ریزش کرده است اما در کتب دکتر امامی این مسائل مطرح نشده است.

- دکتر کاتوزیان: سه دوره قانون مدنی را شرح داده است.

۱. شرح ماده به ماده :

کتاب قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی: برای کسی که می‌خواهد قانون مدنی را با شرحش همراه داشته باشد این کتاب خوب است ولی همان ملاحظه ای که نسبت به کتاب امامی بود در اینجا نیز هست.

برای حل این مشکل کتاب دیگری را معرفی می‌کنیم:

۱. کتاب شرح جامع قانون مدنی اثر فرهاد و شیرین بیات

۲. دوره مقدماتی حقوق مدنی: همه مدنی‌ها جز مدنی ۱ را دارد.

۳. دوره تکمیلی: برای اساتید و دانشجویان تحصیلات تکمیلی که اقوال

مختلف را جمع‌آوری کرده و تحلیل‌های خوبی در آن آورده شده است.

- دکتر سیّد حسین صفایی: همه قانون را شرح داده است و بسیار کتاب

روانی است و علاوه بر روان بودن مطالب، پایان مسائل را باز نمی‌گذارد و به آن جواب می‌دهد.

برخلاف دکتر کاتوزیان که پایان مسئله را باز می‌کند و نظر خودش را

شفاف بیان نمی‌کند.

- دکتر لنگرودی: عمیق‌ترین استاد حقوق خصوصی این استاد است.

ملاحظات نسبت به این استاد:

لنگرودی متقدّم (قبل از هجرت به انگلستان) و لنگرودی متأخّر (بعد از هجرت به انگلستان) داریم.

ایشان ابتدا نجف درس می‌خواند و از شاگردان ایت الله خوبی بود. سپس به تهران آمد و در دانشگاه تهران مشغول تدریس شد و کتبی نوشت. بعد از مدتی به دلایلی به انگلستان هجرت کرد.
نکته:

کتاب های قبل از هجرت خیلی با حقوق ایران همخوانی دارد ولی کتاب های بعد از هجرت به انگلیس حرفایی دارد که تطبیق آن ها با مبانی حقوقی خودمان کمی سخت است و از حیث مبانی تفاوت هایی با حقوق ما دارد.
- دکتر مهدی شهیدی: کتاب کم نوشت اما هر چه نوشت قابل استفاده است.

در مدنی ۳ و ۶ و ۸ کتاب دارد و مطالب آن بسیار منظم است.
- دکتر علیرضا باریکلو: از بهترین نویسندگان حقوق خصوصی در زمان کنونی است و با نشاط است و کتاب زیادی می‌نویسد.
ایشان در نوشتن کتب حقوقی دقت نظر بسیاری دارد.
نکته: حقوق-دانان فنی دو نگاه به مسائل حقوقی دارند:

۱. برخی مثل دکتر شهیدی معتقدند مباحث حقوقی را می‌توانیم مثل قواعد ریاضی فرمولی و ضابطه مندش کنیم.

۲. برخی مثل دکتر لنگرودی مخالف این نظریه اند و می‌گویند خیر نمی‌توان مطالب حقوقی را ضابطه-مند کرد زیرا بسیار سیّال است و این کار شدنی نیست. منشأ این نگاه این است:

طرفداران نظریه اول: قرارداد یک پدیده کاملاً شخصی است بین دو نفر؛ این اراده‌ها را میتوان منضبط کرد و اجازه نداد هر چیزی را طرفین اراده کنند. طرفداران نظریه دوم: قراردادهای حقوقی یک پدیده اجتماعی است و همانطور که پدیده‌های اجتماعی دارای تغییر و دگرگونی هستند، قراردادها نیز دارای تغییر و دگرگونی هستند پس نمی‌توان آن‌ها را ضابطه‌مند کرد.

معرفی منابع حقوق مدنی

مدنی ۱

۱. اشخاص و محجورین دکتر غلامرضا یزدانی: نسبتاً کتاب خوبی است و متن روانی دارد مخاطب آن دانش جویانی است که اصلاً حقوق نخوانده اند و دسته‌بندی منطقی ای دارد.

۲. اشخاص و محجورین دکتر سید حسین صفایی: کتاب مفصلی است.

۳. اشخاص و اموال دکتر سید حسین صفایی: خلاصه کتاب قبلی را نوشت قسمت اشخاص این کتاب تلخیص کتاب قبلی است.

۴. کتاب اشخاص و حمایت های قانونی دکتر علیرضا باریکلو: یکی از بهترین کتاب ها هست.

۵. شخصیت حقوقی دکتر ساکت: اشخاص حقوقی را در این کتاب توضیح داده است.

مدنی ۲

۱. حقوق اموال دکتر غلامرضا یزدانی: کتاب کاملی است و بعد از همه کتبی است که تا به حال نوشته شده است.

۲. اشخاص و اموال دکتر سید حسین صفایی: قسمت اموالش مراد است.

۳. اموال و حقوق مالی دکتر باریکلو: برخی قوانین را شرح داده است که دیگران به آن نپرداخته اند.

۴. اموال و مالکیت دکتر کاتوزیان: کتاب قدیمی است و برخی مباحث مثل معادن تغییر کرده است اما کتاب خوبی است.

۵. حقوق اموال دکتر لنگرودی

عمده کتب مدنی ۲ اینهایی که عرض شد است.

مدنی ۳

۱. قواعد عمومی قراردادها از مجتبی جرعه‌نوش: بسیار کامل بوده و بهترین کتاب در این زمینه است.
 ۲. حقوق مدنی ۳ دکتر شهیدی: برای دانشجویان کارشناسی است. برای دانشجویان دوره تکمیلی ۵ جلد دیگر نوشته است. این کتاب، کتاب مختصری است و بسیاری از مباحث را نیاورده است. برای حقوق‌دان شدن و نحوه استدلال در بحث‌های حقوقی بسیار مفید است.
 ۳. حقوق تعهدات دکتر سید حسین صفایی: خیلی خلاصه است.
 ۴. اعمال حقوقی دکتر کاتوزیان: برای دانشجویان کارشناسی است. برای دانشجویان ارشد و اساتید قواعد عمومی قراردادها را در ۵ جلد نوشت.
 ۵. قواعد عمومی قراردادها جمعی از اساتید مثل دکتر محقق داماد و دکتر شبیری در حال تدوین این کتاب هستند. این کتاب کاملی است و برای مقطع ارشد مناسب است.
- برای مثال: ماده ۱۸۳ را در دیگر کتب و این کتاب مقایسه کنید. در این کتاب تعریفی دارند که بسیار صحیح است و در بحث اصل نسبی بودن نیز حرف‌هایی دارند.

مدنی ۴

- سخت‌ترین بخش قانون مدنی است.
- مباحث آن مربوط به ضمانات قهری است.
۱. دکتر کاتوزیان دو نوع کتاب دارد:

- وقایع حقوقی که برای دانشجویان کارشناسی نوشته است.
- ضمان قهری یا الزام های خارج از قرارداد یا مسئولیت مدنی که مناسب دانشجویان ارشد و بالاتر است. (یک کتاب با سه اسم است).
۲. کتاب مسئولیت مدنی دکتر باریکلو: از دیگر اساتید بهتر توضیح داده است.

۳. مسئولیت مدنی دکتر سید حسین صفایی: بعد از دکتر باریکلو این کتاب توصیه می شود.

۴. کتاب پوران دخت...^۱ همسر دکتر شهیدی که ادعا کرده است نوشته های دکتر شهیدی را در آن آورده است که ایشان فرصت نکرده چاپ کند و من اینها را جمع آوری کرده و نوشتم.
کتاب های زیاد دیگری نیز نوشته شده است و از زبان فرانسه نیز ترجمه شده است به زبان فارسی.

- سوال یکی از افراد جمع: درباره دکتر توگلی گفته شده است که مبتکر و در رأس این کتب، ایشان نیستند و قبل از ایشان کسانی بوده اند؛ این کتب تستی نیست ولی ناظر به آزمون ها است. در این خصوص توضیحی بفرمایید.
جواب استاد: بحث ما درباره مطالبی بود که نوشته شده است که یا ما را مهمیای تست می کنند یا تحلیل دارند.

ما در هر مدنی گفتیم که بهترین کتب کدام هستند و اشخاص میتوانند اینها را بخوانند نه اینکه الزاماً باید همین ها را بخوانند.
حقوق ما همان حقوق اسلامی و فقه است و بیس مباحث همان است که در فقه بحث شده است.

^۱ نام خانوادگی مد نظر استاد نبود.

مدنی ۵

۱. حقوق خانواده دکتر غلامرضا یزدانی.
۲. مختصر حقوق خانواده دکتر سید حسین صفایی.
۳. دو جلدی حقوق خانواده دکتر سید حسین صفایی: در این کتاب مطالب خوبی آورده شده است اما عیبی که دارد این است که بعد از تغییر کردن قانون حقوق خانواده این کتاب دیگر تغییر نکرد و بروز نشد.
۴. حقوق خانواده دکتر کاتوزیان: بهترین تألیفات دکتر کاتوزیان همین کتاب است و کتاب بسیار خواندنی است.
۵. حقوق خانواده دکتر لنگرودی.
۶. نکاح و انحلال آن نوشته دکتر محقق داماد

مدنی ۶

۱. حقوق مدنی ۶ دکتر شهیدی
۲. ۲ جلد مختصر عقود معین دکتر کاتوزیان برای دانشجویان کارشناسی
- ۴ جلد عقود معین برای ارشد و بالاتر

مدنی ۷

جلد ۲ کتاب حقوق معین دکتر کاتوزیان

مدنی ۸

۱. ارث مرحوم دکتر شهیدی: کتاب خوبی است.
- توصیه استاد: مباحث ارث طبق تجربه خودم اگر میخواهید خوب یادبگیرید ۳ آیه از آیه قرآن را اگر حفظ کنید این مباحث برای تان ساده می-شود:

آیه ۱۰ و ۱۱ و آیه آخر سوره نساء را بخوبی حفظ کنید.

این روزها ساعت ۶ صبح و ۹ صبح در رادیو معارف، درس آیت الله جوادی آملی همین آیات ارث را تفسیر می کنند اگر اینها را نیز دنبال کنید بسیار مفید است.

۲. کتاب وصیّت و ارث دکتر کاتوزیان

۳. کتاب ارث وصیّت و أخذ به شفعه دکتر تویسرکانی

برخی از مهم ترین کتب حقوقی

دو فقیه که عرفی می اندیشند و معمولا حقوقدانان به آن ها مراجعه میکنند عبارت اند از:

۱. کتاب منیة الطالب محمّد حسین نائینی

۲. حاشیة المكاسب صاحب عروه سیّد یزدی.

نکات:

در قانون ما قسمتی از قانون مدنی فرانسه گرفته شده است؛ قسمت نکاح از قانون آلمان گرفته شده است؛ قواعد عمومی از قانون تعهدات سوئیس گرفته شده است؛

قسمتی نیز مستقیم از مکاسب شیخ انصاری گرفته شده است مثل

مباحث شروط ضمن عقد ماده ۲۲۳ و بحث خیارات.

کتب دیگری که معمولا حقوقدانان به آن مراجعه می کنند عبارت اند از:

۳. کتاب مکاسب شیخ انصاری

۴. مصباح الفقاهة آیت الله خوبی: فروع مختلف و فروع مختلف

مباحث آورده شده است.

۵. کتاب البیع مرحوم امام: این کتاب در بحث حقوق اموال نیز بسیار مفید است مثلاً در خصوص تعریف مال می‌گویند چیزی است که در نگاه عقلاء نفع داشته باشد، اما مرحوم امام می‌فرمایند ولو عاقل واحد. یا در عقد بیع قائل اند: اراده خریدار شرط نیست گویا یک ایقاع است. یا می‌فرمایند چیزی که مالیت ندارد را نیز می‌توان فروخت.

۶. کتاب البیع مرحوم سید مصطفی خمینی: در بحث معاطات و اجاره و ردّ فضولی دقت‌های زیادی دارد.

توصیه استاد:

اگر بخواهید در حقوق مدنی متخصص شوید لازم نیست روزی ۵ یا ۱۰ ساعت مدنی بخوانید بلکه کافی است فقط روزی ۲۰ دقیقه منضبط مطالعه کنید. مطمئن باشید بعد از این ۴ سال کارشناسی یکی از متخصصین حقوق مدنی در کشور خواهید شد. همینطور تجارت و آیین دادرسی مدنی نیز اگر همین مقدار بخوانید متخصص خواهید شد.

سوالات جلسه:

سوال: یکی از مسائلی که مطرح می‌شود این است که هر درسی مثل درس حقوق گاهی به انتهای درس و سر فصل نمی‌رسیم، برای بقیه اش باید چه کار کرد؟

جواب: اولاً استاد باید سرفصل را تمام کند. اما کسانی که تمام نمی‌کنند استدلال‌شان این است که ما با دانشجو طرفیم و خود دانشجو باید دیگر مباحث را مطالعه کند. اما بنده معتقدم خود دانشجو نمی‌تواند همه مطالب را بفهمد. از طریق گوش افراد بهتر متوجه می‌شوند.

سوال: کتب ضابطه مند در تقابل با کتب تحلیلی پیشنهاد می کنید ابتدا کدام را بخوانیم؟

جواب: یک کتاب تحلیلی و فنی را حتما باید بخوانیم.

این کتب گاهی ضابطه مند گاهی مطالب را اشتباه به ما می آموزند پس بهتر است ابتدا کتب تحلیلی را بخوانید.

منبع شناسی حقوق تجارت

مقدمه: حقوق تجارت ۴ بخش دارد:

۱. معرفی تاجر و معاملات تجاری

۲. شرکت‌های تجاری

۳. اسناد تجاری

۴. ورشکستگی

دو کتاب کامل که قانون تجارت را شرح داده‌اند عبارت‌اند از:

۱. قانون تجارت در نظم حقوقی کنونی محمد دمرچیلی: فوق‌العاده

است و همه نظرات را ذیل هر ماده آورده‌اند.

۲. قانون تجارت در نظم حقوقی کنونی دکتر...^۱

تجارت ۱

۱. تاجر و معاملات تجاری و مایه تجاری دکتر غلامرضا یزدانی

۲. حقوق تجارت جلد ۱ دکتر ربیعا اسکینی: تجارت‌های دیگر را بهتر از

این نوشته است.

۳. حقوق تجارت دکتر محمود عرفانی: نکته‌سنجی‌های زیادی دارد و

کتاب خوبی هم هست برای آزمون.

البته کتاب آزمونی نیست اما طرح‌کنندگان آزمون‌ها مطالب این کتاب

نیز مد نظرشان هست. برای رفع ابهام از مواد قانونی خیلی خوب است و بند ۸

را به عنوان مثال از دیگران بهتر توضیح داده است.

۴. حقوق تجارت دکتر پاسبان: تازه تألیف است.

^۱ اسمش را استاد فراموش کرده است.

تجارت ۲ (شرکت های تجاری)

۱. حقوق شرکت های تجاری دکتر محمدرضا پاسبان: ایشان عضو هیئت مدیره کانون وکلای تهران است و آدم بسیار فاضلی است.
۲. دو جلد حقوق تجارت شرکت های تجاری دکتر ربیعا اسکینی: دسته بندی خوبی دارد و مدرسه ای و دسته بندی شده مطالب را آورده است ولی عمق کتاب آقای پاسبان بیشتر است و فنی تر نوشته شده است.
۳. حقوق تجارت حسن ستوده تهرانی: هم دوره دو جلدی دارد هم چهار جلدی؛
در چهار جلدی نیمه اولش درباره تجارت یک است و در نیمه دوم، دیگر تجارت ها آورده شده است.
۴. حقوق شرکت های تجاری دکتر کوروش کاویانی: بسیار کتاب خوبی است.
۵. شرکت های تجاری دکتر سماواتی: نگاه خوبی به مباحث دارد.

تجارت ۳ (اسناد تجاری)

۱. حقوق تجارت اسناد تجاری دکتر ربیعا اسکینی: بهترین کتاب برای دانشجویان دوره کارشناسی است.
۲. حقوق تجارت اسناد تجاری دکتر کاویانی: بعد از کتاب دکتر اسکینی این کتاب بهترین است.
۳. حقوق تجارت اسناد تجاری محمد صفری
۴. حقوق اسناد تجاری دکتر عبدی پور

تجارت ۴ (ورشکستگی)

۱. حقوق ورشکستگی دکتر عبدی پور: بهترین کتاب در این زمینه است.
۲. کتاب حقوق ورشکستگی دکتر کاویانی

۳. کتاب دکتر اسکینی

درباره لایحه جدید حقوق تجارت، آقای پاسبان که در بین اساتید حقوق تجارت حرف اول را میزند، پیش‌نویس‌اش را آقای پاسبان و دوستان‌شان تهیه کرده‌اند.

در قسمت اسناد، آقای کاویانی پیش‌نویس این قانون را تهیه کردند. در ورشکستگی نیز آقای عبدی پور و اعضای ۱۳ نفره تیم‌شان مثل دکتر سیمایی، عابدی این قسمت را مهیا کردند.

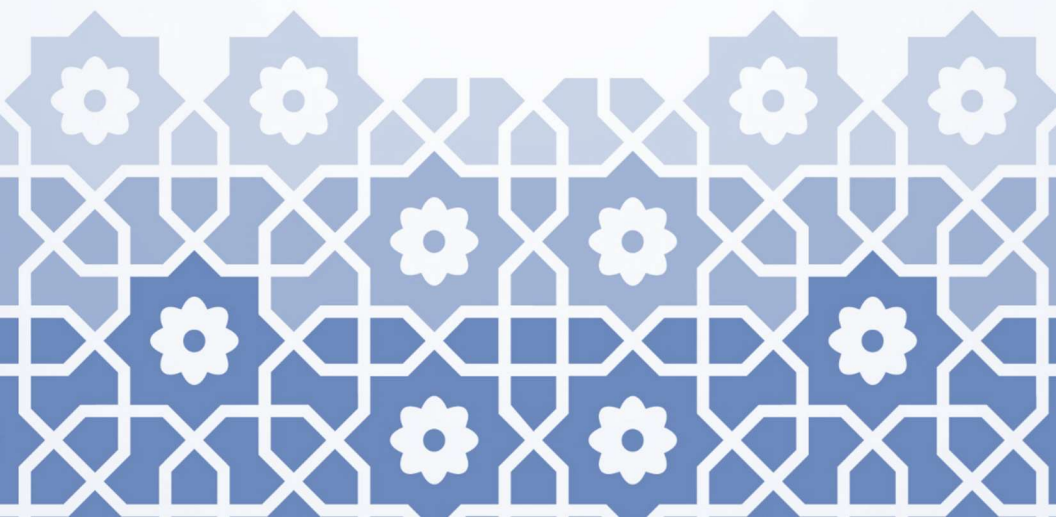
تألیفاتی هست که کلی است و اینگونه نیست که هر یک از تجارت‌ها را جدا کرده باشند بلکه به طور کلی مطالب حقوق تجارت را آورده‌اند.

۱. دکتر کاتبی: کتابی قدیمی است ولی بسیار قابل فهم مطالب را شرح داده است؛ مثلاً ماده ۲۲۷ قانون تجارت که ناظر است به وکالت در اسناد تجاری یا نمایندگی در اسناد تجاری.

۲. حقوق تجارت دکتر شیرین عبادی

منبع شناسی آیین دادرسی مدنی

۱. آیین دادرسی مدنی دکتر توکلی: با اینکه با سبک دکتر توکلی زیاد موافق نیستیم ولی بهترین کتاب، کتاب دکتر توکلی است زیرا قوانین متفاوت دیده شده است و بسیار کار سنگینی انجام داده است و جامع است.
۲. آیین دادرسی مدنی عبدالله شمس: مشهور ترین کتاب همین است. ویژگی ایشان این است که اگر می‌خواهید نویسنده شوید این کتاب را بخوانید. هم ادبیات خوبی دارد و هم نظم فکری و هم تکنیک های فکری. اگر می‌خواست خلاصه‌تر کند میتوانست اما بخاطر این موارد بالا که گفتیم کمی طولانی تر شده است که جمعاً ۳ جلد است.
- ایشان یک دوره بنیادین نیز دارد که خیلی مختصر است و گاهی مطلب فهمیده نمی‌شود و کتاب مفصل اش بهتر است.
۳. آیین دادرسی مدنی دکتر مصطفی‌السان: اواخر کتابی نوشته است با این عنوان که دو جلد است و نکته سنجی و فهم مواد قانونی مبهم یا مواردی که قانون سکوت کرده است. باز هم می‌گویم که برای هر یک از این بخش های حقوق خصوصی ۲۰ دقیقه در روز اگر وقت بزاریم کافی است.

تاسیس ۱۵۸۶ ه.ق

سوالات آخر جلسه

سوال: در برخی منابع کتبی هست که خودتان نوشته اید. ما به عنوان دانشجو کتاب شما را بخوانیم یا کتب دیگر را تا شاخصه هایی دست مان بیاید؟
جواب: در مدنی ۲ و مدنی ۵ کتب خودم را توصیه می‌کنم. کتاب دکتر فرحناکیان هم در شرح قانون تجارت هست که این را بعد از دمر چیلی توصیه می‌کنم.

سوال: کتاب آیین دادرسی زهرینی و خدا بخشی برای چه بخشی مناسب است؟

جواب: برای کارشناسی و کسانی که میخواهند قاضی شوند بسیار مناسب است.

